

MŰHELY

Gáspár Zsolt

A büntetés-végrehajtás feletti ügyési törvényességi felügyelet története a jogállamiság tükrében

1. Bevezetés

Az ügyési hivatást a legtöbben pusztán a vádképviseleti tevékenységgel, ritkábban a nyomozás feletti felügyelet ellátásával kapcsolják össze, ugyanakkor az ügyészségnek a büntetés-végrehajtási rendszerben betöltött meghatározó szerepét kevés figyelem övezi. A bv. feletti törvényességi felügyelet az ügyészség közjogi szakágában helyezkedik el, ugyanakkor egy olyan határterület, melynek meglehetősen sok kapcsolódási pontja van a büntető szakággal és általánosságban a büntetőjoggal. Vókó György is hangsúlyozta a jogterületnek a büntetőjoggal való szoros kapcsolatát: „A büntetőjog azzal tudja betölteni a társadalmi szerepét, hogy büntet és véd, amit viszont majd a végrehajtási jog érvényesít.”¹ A büntetés-végrehajtási jog fogalmát Vókó professzor úr egy olyan önálló jogágként határozta meg, amelyet „széles körű jogállami biztosíték (garancia)rendszer övez (ügyési törvényességi felügyelet, bv. bírói hatáskör, bírósághoz és ombudsmanhoz fordulási jog, nemzetközi és társadalmi ellenőrzés)”²

Amennyiben tehát egy jogállam viszonyában beszélünk a büntetés-végrehajtási jogról, elengedhetetlen a hatékony garanciarendszer vizsgálata. A bv. feletti törvényességi felügyeletet ellátó szervek és ezek jogkörei államonként eltérőek. Habár az Európai Unió legtöbb tagállamában az ügyési szervezet végzi a bv. intézetek ellenőrzését, egyes tagállamokban csak korlátozott jogosítványok illetik meg az

ügyészséget az előzetes letartóztatást, illetve a szabadságvesztést foganatosító intézetek felett; továbbá egyes államokban a büntetés-végrehajtás felügyeletében egyáltalán nem vesznek részt az ügyészek.³ Hazánkban e feladatot részben az ügyészség látja el, melyet kiegészít a bv. bírói eljárás, illetve az alapvető jogok biztosának⁴ tevékenysége. Emellett a garanciák közé kell sorolni a nemzetközi szervezetek által gyakorolt kontrollt és a társadalmi (civil) ellenőrzést is.⁵ Megemlítendő a külső kontroll már említett elemein kívül a belső kontrollt ellátó szerv szerepe is, hiszen – ahogy Varga-Koritar György fogalmaz – ennek megléte nélkül a külső ellenőrzés nem tudná biztosítani a megfelelő hatékonyságot az együttműködés esetleges hiánya miatt.⁶ A garanciarendszer kulcsfontosságú eleme az ügyészség, hiszen az alapvető jogok biztosával összevetve a bv. ügyész jelentősebb felügyeleti jogkörrel és szélesebb eszközrendszerrel rendelkezik, mely hatékonyabb beavatkozást tesz lehetővé a büntetés-végrehajtási rendszerbe, ugyanakkor meg kell jegyezni, hogy a garanciarendszer mindkét szereplője alapvető jelentőségű, melyek eltérő eszközeikkel és intézkedéseikkel kölcsönösen kiegészítik egymás tevékenységét.⁷

A tanulmány az ügyészségnek mint e garanciarendszer alapvető elemének a fejlődését veszi górcső alá.

2. A büntetés-végrehajtás feletti ügyési törvényességi felügyelet történeti áttekintése

2. 1. Töredékek a rendi Magyarország korából

Az ügyési törvényességi felügyelet koronként eltérő jogosítványokat és feladatköröket feltételezett. A rendi Magyarország területén ebben az időszakban az ügyési hivatáson belül megkülönböztetünk tiszti ügyészeket és uradalmi ügyészeket. A választott tiszti ügyészek a 16–17. századtól kezdve tevékenykedtek a vármegyékben, illetve egyes kerületekben és városokban,⁹ ugyanakkor hatáskörüket tekintve a 18. században rendelkeztek a legszélesebb körű jogosítványokkal és feladatkörökkel.

A büntetés-végrehajtás feletti törvényességi felügyeletre vonatkozó rendelkezések már Mária Terézia 1768-ban kiadott, a tiszti ügyészek feladatáról szóló főispáni utasításában is megtalálhatóak:

Váci Fegyház és Börtön, zárkaellenőrzés⁸

„[...] fenyítő törvényszékek, szükséghez képest, évenként gyakrabban is tartassanak, és a vádlottak vétkei időről időre megvizsgáltassanak, nehogy pedig hosszabban, és gyakran ártatlanok is letartóztassanak, a vádolt elfogatása után azonnal kikérdezendő, s ellette tisztiz vizsgálat eszközöndő, mellyel ha terheltek, az a vármegye tisztiz ügyészével minél gyorsabban oly végből közlendő, hogy keresetét idején támaszthatván, s a kellő próbák iránt intézkedhetvén, a fenyítő ügyeknek haladék nélküli ellátása ezzel is gyorsíttasson.”¹⁰

A 18. század végére a tisztiz ügyésznek a büntetés-végrehajtás feletti törvényességi felügyeletben ellátott szerepe további jogosultságokban is megmutatkozott, így különösen a jobbágyokkal szemben a földesúr által alkalmazott büntetések törvényes mivoltának felügyeletében. Ennek keretein belül a tisztiz ügyész pert indíthatott a költözést jogtalanul megakadályozó, a jobbágytelket csorbító, a törvényes szolgáltatásokon felül kényszerítő, illetve a jobbágnak kárt okozó földesúr ellen. Emellett nemcsak a kiszabott szabadságvesztést, de a testi büntetések, illetve a közmunka végrehajtását is felügyelte, szabad bejárása volt a tömlöcökbe, hivatalos vizsgálatot indíthatott az ott tapasztalt körülmények miatt, továbbá fegyelmi jogkört gyakorolt a foglárók és a rabok felett.¹¹

Az uradalmi ügyész fogalma szintén a 17. század óta létezik. A korszakban a népesség számottevő része úriszéki joghatóság alá tartozott, mely a földesúr jobbágyai, szolgálói, a jobbágytelken élő nemesek felett ítéltkezett. Az úriszéken rendszerint az uradalmi ügyész járt el a földesúr nevében. Egyéb feladatai mellett (mint a vád képvisellete, a bűnügyi nyomozás lefolytatása, a földesúr képvisellete és az uradalom bizonyos fokú igazgatása) ennél a tisztség-nél is megjelent a törvényességi felügyeleti tevékenység, melynek keretében ellenőrizte az uradalmi tömlöcök fogvatartottjaival való bánásmódot.¹²

2. 2. Az osztrák birodalmi államügyészség (1849–1861)

A reformkori törekvések és az 1848–49. évi forradalom és szabadságharc leverése után a Habsburg birodalmi kormányzat megkezdte Magyarország közigazgatási és igazságszolgáltatási rendszerének teljes átszervezését, melynek során a két rendszer elkülönült egymástól, illetve melynek keretein belül 1849. október 1-jétől létrehozták az államügyészség rendszerét.¹³ A szervezet számára a legjelentősebb rendelkezés az 1853. július 29-i császári nyíltparanccsal kihirdetett Büntető perrendtartás (Bp.) volt, mely 1854-ben lépett hatályba a birodalom teljes területén. A Bp. részleteiben szabályozta az államügyészség, az ügyész és a főügyész jogállását, feladatkörét.¹⁴

A kódex 171. §-a a büntetés-végrehajtás feletti felügyeletet a bíróságok hatáskörébe utalta. Az államügyész szerepe a szemléken történő részvétellel korlátozódott, ugyanakkor mintegy kváziellenőrzési tevékenységet végzett a felügyelet felett, megkapta a jelentéseket a tapasztalt

körülményekről, szükség esetén intézkedhetett a foglyok élelmezésével, illetve orvosi ellátásával kapcsolatosan. A Bp. 318. §-a szerint az államügyész más hatáskörrel nem rendelkezett a büntetés-végrehajtás területén.¹⁵

2. 3. Törvényességi felügyelet a királyi ügyészség korában¹⁶

2. 3. 1. Az 1871. évi XXXIII. törvénycikk a királyi ügyészségről

Az államügyészség szervezete Magyarországon 1861-ig működött az osztrák jogszabályok szerint, majd az 1867-es kiegyezéssel lehetőség nyílt a változtatásra. Ennek szellemében az országgyűlés 1871-ben megalkotta az igazságszolgáltatás szervezetére és működésére vonatkozó törvényanyagokat, melyek kihirdetése után megkezdődött a szervezetek kiépítése.¹⁷ Az ügyészi szervezetre vonatkozó szabályanyagot a királyi ügyészségről szóló 1871. évi XXXIII. törvénycikk tartalmazta, melyet 1871. június 10-én hirdettek ki. A rendelkezés II. fejezetében találhatóak a királyi ügyészek hatáskörére vonatkozó általános megállapítások. Ezekben belül – közvádloi szerepének rögzítése után – külön nevesíti, hogy az ügyész különösen hivatott „a jogerejüleg kiszabott büntetés végrehajtását eszközölni s arra felügyelni”.¹⁸

A törvénycikk II. fejezetének C) pontja rendelkezik a börtönök feletti felügyeletről, melynek 25. §-ban a következőket tartalmazza:

„Az ügyész a törvényszéki fogház fölött felügyel, és öröködi különösen, hogy a foglyokkal való bánásmód, azok őrizete, élelmezése, ruházata, a fogházak tisztán tartása, és egyáltalában a fogházi házrend és fegyelem iránt fennálló törvényes rendeletek pontosan végrehajttassanak, és e végett a fogházakat havonként legalább egyszer megvizsgálja.”¹⁹

A törvénycikk 27. §-a kiemeli, hogy a törvényszéki fogházak fölött a főfelügyeletet a királyi főügyész gyakorolja,²⁰ aki „minden év végén a büntető törvénykezés és a fogházak állapotáról jelentést tesz az igazságügyminiszterhez, és a szükséges javításokat indítványozza”.²¹

2. 3. 2. Az 1874. évi szabályrendelet²²

A büntetések végrehajtásának részletszabályait az 1874-ben kiadott 696. számú igazságügy-miniszteri szabályrendelet állapította meg. Viszonylag széles körű jogosítványokkal ruházta fel az ügyészeket, melyek egy részét az ügyész egyedül gyakorolja, számos esetben viszont megosztott a hatáskör a bíróságok és az ügyészségek között. Utóbbi megvalósulhatott vagylagos vagy konjunktív feltételként.

A kizárólagosan ügyészi hatáskörbe tartozó felügyeleti jogosítványok a – teljesség igénye nélkül – a következők voltak:

- a reménytelen beteg elítéltek hazabocsátásának elrendelése (igazságügy-minisztériumi engedély alapján),²³
- elmebeteg foglyok tébolydába szállításáról való döntés,²⁴ a vizsgálati fogoly országos tébolydába történő felvétele végett történő intézkedés,²⁵
- végintézkedések biztosítása,²⁶ a végrendeletnek a királyi ügyészi irattárban történő megőrzése a fogoly szabadon bocsátásáig vagy haláláig,²⁷
- a kiutasított rabok határszélíig történő elszállíttatásának biztosítása,
- szökés esetén annak kivizsgálása,²⁸
- a rabok elszállíttatásának koordinálása (királyi főügyész),²⁹
- bűnjelek, elzártaktól elvett dolgok őrzése, kiadása,
- a foglyok munkavégzésének engedélyezése,³⁰
- a vagyonnal nem rendelkező, elbocsátandó foglyok felruházása és segítése,
- kegyelmi kérelmek átvétele, felterjesztése (IM),³¹
- a látogatók fogadásáról való döntés,³²
- a közeli hozzátartozókkal történő levelezés engedélyezése,³³
- panaszok és kérelmek – az őrségen keresztül történő – befogadása.³⁴

A Szabályrendelet harmadik részének I. fejezete rendelkezett a fogházak és a börtönök felügyeletéről. A 179. § értelmében a fogházak és börtönök felügyeletét első fokon a királyi ügyész, másodfokon a királyi főügyész, harmadfokon pedig az igazságügy-miniszter gyakorolta.

Kiemelendő, hogy a 180. § értelmében a járási fogházak tekintetében a felügyeleti jogkörrel megbízott királyi ügyész helyett a járásbíró látta el a felügyeletet. Ennek kereteiben a vizsgálati és elítélt foglyok számáról és a fogház állapotáról negyedévente jelentést volt köteles tenni a királyi ügyészhez.

A királyi ügyész ellenőrizte a letartóztatásokat, melybe beletartozott a fogházak és a börtönök véletlenszerű látogatása. A járási fogházak tekintetében félévenként, a törvényszéki fogházak és börtönök esetében hetente akár többször is foganatosíthatott véletlenszerű látogatásokat, melynek során felülvizsgálta a fogvatartottak ellátását, a velük történő bánásmódot, az élelmezésüket, a tisztaságot és a rendet, a fogvatartottak keresetét, a rabok és az örök közötti viszonyokat, illetve amennyiben bármilyen hiányosságot vagy mulasztást tapasztalt, eszközölte a szükséges intézkedéseket.³⁵

2. 4. Az ügyészi törvényességi felügyelet a szocializmusban

2. 4. 1. Az 1949. évi XX. törvény, a Magyar Népköztársaság Alkotmánya

Az 1949. évi Alkotmány VII. fejezetében találhatóak az ügyészségre vonatkozó alapvető megállapítások. Ezek közül is a legelső tartalmaz a törvényességi felügyelettel kapcsolatos egyes rendelkezést: „a törvényesség megtartása felett a Magyar Népköztársaság legfőbb ügyésze őrködik”.³⁶

2. 4. 2. Az 1953. évi 13. törvényerejű rendelet

Az 1953. évi 13. tvr. az ügyészségre bízta a büntetések végrehajtásának törvényességi felügyeletét, mely nem volt problémamentes, mivel az egyes büntetési nemek végrehajtását – a szabadságvesztés büntetés kivételével – még belső utasítások sem szabályozták, továbbá áttekinthetetlen volt a javító-nevelő munka és a mellékbüntetések végrehajtása.³⁷ A tvr. ugyancsak az ügyészség feladatává tette a letartóztató intézetekben való fogva tartás törvényessége feletti felügyeletet. A tvr.-ben még nem kristályosodtak ki teljesen az ügyészi törvényességi felügyelet keretei, lényegében a szabadságvesztés végrehajtását tekintette alapvető jelentőségű kérdésnek, ugyanakkor a későbbi gyakorlat bizonyította, hogy a tvr. által megtestesített koncepció nem elégitette ki teljes mértékben a törvényességi követelményeket.³⁸ A soron következő éveket tevékeny kodifikációs folyamat jellemezte, melynek eredményeként számos utasítás és szervezeti szabály született az egyes büntetési nemek, illetve mellékbüntetések végrehajtásáról, ezek törvényességi felügyeletéről.³⁹

2. 4. 3. Az 1959. évi 9. törvényerejű rendelet a Magyar Népköztársaság ügyészségéről és az 5/1959. Legf.Ü. sz. utasítás

Az 1959. évi 9. tvr. alapján született meg az első, kimondottan a büntetés-végrehajtás törvényessége feletti ügyészi felügyelettel foglalkozó utasítás, az 5/1959. Legf.Ü. sz. utasítás. Azonkívül, hogy az utasítás meghatározta a szervezeti struktúrát, az alapvető feladatköröket, illetve a felügyelet tárgyát és módját, az utasítás jelentős mértékben bővítette a bv. feletti törvényességi felügyelettel kapcsolatos ügyészi feladatok körét, emellett felhívta a figyelmet – többek között – a visszaesés megelőzésének fontosságára, továbbá a törvényességi vizsgálatok relevanciájára a szabadságvesztés büntetések tekintetében.⁴⁰

2. 4. 4. Az 1972. évi I. törvény az 1949. évi XX. törvény módosításáról és a Magyar Népköztársaság Alkotmányának egységes szövegéről

Az Alkotmány VI. fejezete tesz említést az ügyészségről, ugyanakkor a nyomozásfelügyeleti és vádképviselési jogkörén kívül nem tartalmaz részletszabályokat,⁴¹ azokat törvényi hatáskörbe utalta az Alkotmány.⁴² Az ügyészségről szóló szabályanyagot tehát az 1972. évi V. törvény tartalmazza.

2. 4. 5. 1972. évi V. törvény a Magyar Népköztársaság ügyészségéről (Üt.)

Az 1973. január 1-jén hatályba lépett törvény az ügyész törvényességi felügyeleti jogkörét három, egymástól elkülönülő részre osztotta: az általános, a nyomozás feletti, illetve a büntetés-végrehajtás feletti törvényességi felügyeletre.

Utóbbiról a törvény 3. § (3) bekezdés *c*) pontja rendelkezik, miszerint az ügyészi tevékenység céljainak elérése érdekében „a Legfőbb Ügyész és az ügyészek törvényességi felügyeletet látnak el a büntetések végrehajtásáról szóló jogszabályi rendelkezések megtartása felett”.

A bv. törvényességének felügyeletéről szóló részletszabályoknak a jogalkotó külön fejezetet szentelt (VI. fejezet). Többek között itt kerültek rögzítésre az ügyész ténylegesen gyakorolható jogosítványai. A törvény 12. § (2) bekezdése az ügyészek számára határoz meg kötelezettséget, miszerint a törvényes határozat nélkül vagy a határozatban megjelölt időponton túlmenően fogvatartottakat az ügyész köteles nyomban szabadlábra helyezni.

Érdemes a fentiekben túlmenően áttekinteni a törvény részletes indoklását. Eszerint a törvény kiemelt célja volt – többek között – az ügyészi felügyelet pontosabb meghatározása. A vonatkozó fejezet indoklásának 5. pontja a bv. törvényessége feletti ügyészi felügyeletet egy olyan külső garanciaként írja le, amely nem érinti az Igazságügyi Minisztérium ez irányú hatáskörét.

2. 4. 6. A Legfőbb Ügyész 12/1973. számú utasítása a büntetés-végrehajtás törvényességének ügyészi felügyeletéről

Az Üt. alapján napvilágot látott utasítás szabályozta a büntetés-végrehajtás törvényessége feletti ügyészi felügyelet gyakorlásának módját, illetve módszereit, melyek a következők voltak:

- az LÜ utasításban előírt eseti feladatok,
- az LÜ utasításban megjelölt, háromévenként esedékes időszakos vizsgálatok megtartása,
- az LÜ munkatervében előírt kötelező munkatervi vizsgálatok,
- a Bv. Felügyeleti Önálló Csoport célvizsgálatai, illetve
- a főügyészség éves célkitűzését szolgáló, helyi jellegű vizsgálatok.⁴³

Az ügyész tényleges intézkedési jogköre két formában nyilvánulhat meg a gyakorlatban, a rendelkezésben és a jelzésben. Rendelkezést akkor tehetett, ha a büntetőügyekben hozott határozatok végrehajtására illetékes szervek megsértették a jogszabályokat, illetve, ha a bv. intézetekben megsértették az előzetesen letartóztatott fogva tartásának körülményeire vonatkozó szabályokat.⁴⁴ Jelzéssel élhetett, ha a szabadságvesztés büntetést töltő elítélt kifogásolta a fogva tartásának körülményeit, illetve ha a büntetőügyekben hozott határozatok végrehajtásánál törvénysértésnek nem minősülő hiányosságot vagy rendelkezést nem igénylő, csekély jelentőséggel bíró törvénysértést észlelt az ügyész.⁴⁵

2. 4. 7. A Legfőbb Ügyész 12/1979. számú utasítása a büntetés-végrehajtás törvényességének ügyészi felügyeletéről

Az utasítás újítása, hogy a büntetés-végrehajtási felügyeletet kiterjesztette a szigorított őrizetből történő ideiglenes elbocsátásra és az ideiglenes elbocsátás megszüntetésére.⁴⁶

A Btk.⁴⁷ 38. § (3) bekezdésére történő hivatkozással a mellékbüntetések végrehajtásának törvényességi felügyelete körében is tartalmaz új rendelkezést az utasítás. Ennek értelmében a három (illetve a fővárosban hat)évente esedékes vizsgálatot ki kellett terjeszteni azokra is, akikkel szemben a bíróság önállóan, tehát főbüntetés kiszabását mellőzve szabta ki a mellékbüntetést.⁴⁸

Az intézkedések végrehajtásával kapcsolatban az ügyészi hatáskörbe vonta az utasítás a próbára bocsátás⁴⁹, illetve a pártfogó felügyelet törvényességi felügyeletével kapcsolatos feladatokat is. A 30. § (1) bekezdése értelmében az ügyész megvizsgálhatta a hivatásos pártfogó, illetve az ellenőrzési feladattal megbízott rendőri szerv tevékenységének törvényességét; iratbetekintési joggal rendelkezett; illetve jogosult volt meghallgatni a pártfogoltat, a hozzátartozóit, munkatársait, továbbá munkahelyi vezetőit a magatartási szabályok betartása felől.

3. A büntetés-végrehajtás feletti törvényességi felügyelet a jogállami Magyarországon

3. 1. A büntetés-végrehajtás törvényességének ügyészi felügyelete a rendszerváltás után

Az 1989/1990. évi rendszerváltást követően az igazságügyi rendszernek és azon belül az ügyészségnek is viszonytagságok közepette kellett alkalmazkodni az új, jogállami rendszerhez. A szocializmus utolsó évtizedében a magyar országgyűlés számos olyan nemzetközi egyezményhez csatlakozott, melyek tényleges „ratifikálása” a gyakorlatban nem vagy csak részben történt meg; így a teljes igazságügyi apparátus az egyezményekkel ellentétes gyakorlatot folytatott, mely elsősorban tömeges *justizmord*hoz, másrésről pedig az ügyészi szervezetnek a megbukott szocialista rendszerhez történő azonosításához vezetett, melynek következményeképpen rengeteg tapasztalt szakember hagyta el a szervezetet.⁵⁰ A konszolidáció után a fokozódó nemzetközi figyelem és növekvő elvárások rövid távon új törvények és más jogszabályok születéséhez vezettek, melynek eredményeképpen a büntetés-végrehajtás törvényessége feletti ügyészi felügyelet is jelentős változásokat ment keresztül. A törvényességi felügyelet fogalma sokkal szélesebb területet foglalt magába, továbbá lényegesen nagyobb hangsúly került az emberi jogokra.⁵¹

Az első kiemelendő jogszabály az 1989. évi XLVI. törvény, melynek újítása, hogy a bv. ügyészek feladatkörébe utalta a rendőrségi fogdáknak foganatosított előzetes letartóztatások végrehajtásának törvényességi felügyeletét, melynek eredményeként az elkövetkező évek során az

ügyészség több, hosszabb idejű emberi tartózkodásra alkalmatlan fogdát záratott be.⁵²

Megfigyelhető az emberi jogok előtérbe kerülése az 1993. évi XXXII. törvényben⁵³ is. Szembetűnő példa erre az 1. § (3) bekezdése, melyben az egyenlő bánásmód követelménye már sokkal konkrétabban, pontosabb meghatározásban jelenik meg: „Az elítéltek között nem tehető hátrányos megkülönböztetés nemzetiségi és etnikai hovatartozásuk, vallási vagy politikai meggyőződésük, társadalmi származásuk, nemük, illetőleg vagyoni helyzetük szerint.” A törvény 11. §-ában is megjelennek az emberi jogi tényezők (embertelen bánásmód, kínzás tilalma etc.).

Kiemelendő továbbá az 1997. évi LXX. törvény, mely a bv. ügyész ellenőrzési jogkörét kiterjesztette az idegenrendészeti őrizet törvényességére.⁵⁴

2000. március 1. napjától ügyészi hatáskörbe került a szabálysértési elzárás végrehajtásának felügyelete, továbbá a 2001. évi XXXI. törvény⁵⁵ 2001. július 15. napján történő hatálybalépésével a nyomozó hatóságok előállító helyiségeiben fogvatartottak szabadságkorlátozásának végrehajtása.⁵⁶

Az ügyészség jogkörének további bővítését eredményezte – többek között – a Magyar Köztársaság ügyészségéről szóló 1972.

évi törvényt is módosító 2010. évi CXXXV. törvény.⁵⁷

Az így módosított 11. § a) pontja értelmében az ügyész az eddigi jogosultságain túlmenően ugyanis bármikor ellenőrizheti a szabad mozgás és tartózkodás jogával rendelkező személyek beutazásáról és tartózkodásáról szóló törvényben, a harmadik országbeli állampolgárok beutazásáról és tartózkodásáról szóló törvényben meghatározott őrizet és e törvények alapján elrendelt kitoloncolások végrehajtását.⁵⁸

3.2. Nemzetközi jogi és európai uniós jogforrások

3.2.1. Nemzetközi Jogi Egyezmények

Az egyik megemlítenő, alapvető jelentőséggel bíró nemzetközi jogforrás Az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata, melyet az ENSZ Közgyűlése 1948. december 10-én fogadott el.⁵⁹ A Nyilatkozat számos, a büntetés-végrehajtás szempontjából releváns rendelkezést tartalmaz, mint az élethez, személyi biztonsághoz való jog,⁶⁰ a kínvallatás és embertelen bánásmód tilalma,⁶¹ a törvény előtti egyen-

lőség követelménye és a megkülönböztetés tilalma⁶², az önkényes letartóztatás, fogva tartás tilalma⁶³ stb.

Szintén megemlítenő jogforrás az Egyesült Nemzetek Közgyűlése által 1966. december 16-án elfogadott Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya, melyet hazánkban az 1976. évi 8. törvényerejű rendelet⁶⁴ hirdetett ki.

A fenti nemzetközi egyezmények mellett jelentőséggel bírnak a nemzetközi ajánlások és egyéb dokumentumok is. Ilyen például az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának REC (2000) 19. számú ajánlása „Az ügyészségnek a büntető igazságszolgáltatás rendszerében betöltött szerepéről”, továbbá REC (2006) 2. számú ajánlása „Az európai börtön szabályokról”.

3.2.2. Uniós jogforrások és intézmények

1987. november 26-án Strasbourgban megszületett a Kínzás és az Embertelen vagy Megalázó Büntetések vagy Bánásmód Megelőzéséről szóló Egyezmény, mely alapján létrejött a Kínzást és az Embertelen vagy Megalázó Bánásmódot vagy Büntetést Megelőzni Hivatott Európai Bi-

zottság [*European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment* (CPT)]. A CPT egy független tagokból és pártatlan szakértőkből álló bizottság, melynek tagjait az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága választja. Munkája során a CPT látogatásokat szervez fogva tartási helyekre, hogy felmérje a fogvatartottakkal

Váci Fegyház és Börtön, zárkaellenőrzés⁵⁸

való bánásmódot. Ezen látogatások során négy szemkört beszélhetnek a fogvatartottakkal, továbbá bárkivel, aki információkkal szolgálhat a bizottság részére. A CPT az egyes látogatások után részletes jelentést küld az érintett államoknak, melyben szerepelnek a bizottság megállapításai, ajánlásai és kérdései, melyekre az érintett államoknak részletes érdemi válaszal kell szolgálniuk.⁶⁵ A CPT 1994-ben látogatott először Magyarországra, melynek során – a bv. törvényessége feletti ügyészi felügyelettel kapcsolatos ajánlásainak megfogalmazása mellett – elismerte az ügyészség munkáját.⁶⁶ Az ajánlások eredményeként megszületett a 2/1995. (ÜK.11.) LÜh., továbbá a 3/2000. LÜh. körlevél, amely a főügyészségek számára minden év március 31. napjáig bezárólag jelentéstételi kötelezettséget ír elő Legfőbb Ügyészség irányába a fogvatartottakkal való bánásmód törvényességének megyei (fővárosi) helyzetéről.⁶⁷ Részben szintén a CPT ajánlásainak köszönhető-

en született meg az 1972. évi Ütv. 2001. évi módosítása⁶⁸, melyben az ügyész bv. feletti törvényességi felügyeleti tevékenysége átfogó újraszabályozásra került. Ennek egyik oka, hogy alapvetően hiányzott a CPT ajánlásain alapuló fenti LÜh. utasítások törvényi alapja, így ezt a jogalkotási hiányosságot orvosolni kellett.⁶⁹

3. 3. A bv. felügyelet a hatályos hazai jogszabályok tükrében

3. 3. 1. Az Alaptörvény

Az ügyészségre vonatkozó alkotmányosan rögzített rendelkezéseket „AZ ÁLLAM” címen belül, „Az ügyészség” alcím alatt részletezi az Alaptörvény, a 29. cikkben. A (2) bekezdésben rögzítésre kerül, miszerint „a legfőbb ügyész és az ügyészség [...] felügyeletet gyakorol a büntetés-végrehajtás törvényessége felett”. A jogalkotó – felismerve a bv. felügyelet jelentőségét – alaptörvényi szinten is kiemelte az ügyészség ezen feladatát.

3. 3. 2. Törvények

A törvények és a törvényerejű jogszabályok áttekintése során az egyik első és legfontosabb tárgyalandó jogforrás az ügyészségről szóló törvény⁷⁰ (Ütv.). A törvény 1. §-ában az Alaptörvényhez hasonlóan felsorolja az ügyészség legfontosabb tevékenységeit, melyek között említi a büntetés-végrehajtás törvényessége feletti felügyelet gyakorlását is. Ennek a tevékenységének az érdekében az ügyész – amellet, hogy közreműködik a büntetés-végrehajtási bíró eljárásában – törvényességi felügyeletet lát el:

- a büntetések,
- a mellékbüntetések,
- az intézkedések,
- a személyi szabadságot érintő kényszerintézkedések,
- az utógondozás, továbbá
- a bűnügyi, a szabálysértési, a körözési nyilvántartás és a központi elektronikus hozzáférhetetlenné tételei határozatok adatbázisának végrehajtásáról szóló jogszabályi rendelkezések megtartása felett.⁷¹

Az Ütv. 22–24. §-ai a törvényben meghatározott joghatárny végrehajtása törvényességének felügyeletével kapcsolatosan rögzítik az ügyész jogköreit. A 22. § (1) bekezdése megállapítja, hogy az ügyész „bármely időpontban és helyen ellenőrizheti a törvényben meghatározott joghatárny és jogkorlátozás végrehajtásának, a fogvatartottakkal való bánásmódnak a törvényességét, a végrehajtás alatt állók jogvédelmére, valamint az utógondozásra vonatkozó rendelkezések érvényesülését”.⁷²

Az ügyész eszközkészletét tekintve a törvény kiemeli az ügyészi felhívást, a bv. bírói eljárásban való részvételt, indítványtételt és jogorvoslati lehetőséget, továbbá – kötelezettségként – a törvényes határozat nélkül vagy a határozatban megjelölt időponton túl fogvatartottak szabadlábra helyezését.

Kiemelendő jogszabály a 2013. évi büntetés-végrehajtási törvény⁷³ (Bv.tv.), mely 2015. január 1. napján lépett hatályba azzal a céllal, hogy a nemzetközi elvárásokhoz és a hazai realitásokhoz igazodva új alapokra helyezze a magyar büntetés-végrehajtást a bevált és a gyakorlat által visszaigazolt jogintézmények megőrzése mellett.⁷⁴ A törvényességi felügyelettel kapcsolatban a 6. § a büntetések, az intézkedések, a kényszerintézkedések, a rendbírság helyébe lépő elzárás és a szabálysértési elzárás végrehajtása felett állapítja meg az ügyészség törvényességi felügyeletét. Megjegyzendő, hogy a Bv.tv. felhatalmazást ad a legfőbb ügyész számára, hogy a Be. által szabályozott módon, jogorvoslati eljárást kezdeményezzen a Kúriánál a törvényesség érdekében. A rendkívüli perorvoslati eljárásban lehetőség nyílik a megtámadott határozat megváltoztatására, hatályon kívül helyezésére és az eljárás megszüntetésére, szükség esetén pedig az eljárás bíróság új eljárásra utasítására is.⁷⁵

A belső szabályrendszer tekintetében fontos jogforrás a 20/2014. (XII. 23.) LÜ utasítás,⁷⁶ melynek módosítására – többek között – a 13/2018. (VI. 29.) LÜ utasítás⁷⁷ által került sor. Ennek oka az új Be.⁷⁸ hatálybalépése volt, célja pedig, hogy összhangba hozza a törvény által megállapított új rendelkezéseket az utasítással. A Be. által hozott újítások egyike a bűnügyi felügyelet, mely a házi őrizet „helyébe lépett”.

3. 4. A büntetés-végrehajtás feletti ügyészi törvényességi felügyelet és a jogállamiság viszonya

Amennyiben a bv. ügyész általi törvényességi felügyeletet a jogállamiság szempontjából kívánjuk megközelíteni, úgy mindenképp a bv. rendszer egészét célszerű vizsgálni, melyből deduktív módon következtethetünk az ügyész szerepének mibenlétére. A legtisztábban a jogállamiság ismérvei mentén haladva tekinthetjük át a büntetés-végrehajtás hazai viszonyait. Tóth J. Zoltán a formális jogállamiság elemei között sorolja fel a jog által kötött állam elismerését, a jogbiztonságot, illetve a törvényességet; a jogállamiság materiális koncepciójához pedig az előbbieken túlmenően a jogsértések érdemi elbírálását, az emberi jogok védelmét, a jogegyenlőséget, a pluralizmust, a hatalommegosztást⁷⁹ és a demokráciát.⁸⁰ Polt Péter e követelményeken túlmenően a társadalmi összérdekeket figyelembe vevő formális jogbiztonság követelményét hangsúlyozta, mely egy adott ügyben esetlegesen igazságtalannak tűnhet az egyén szempontjából, tehát konfliktust okozhat a köz- és magánérdek között, ugyanakkor ez korrigálható a jogalkalmazás során a mérlegelési jogkör teljes mértékű kihasználásával.⁸¹

A hazai jogrendszerben és azon belül a büntetés-végrehajtási rendszerben is érvényesülnek a fent említett elvek. A büntetés-végrehajtás kellő garancia- és kontrollrendszerrel rendelkezik, melynek alapját az ügyészi tevékenység jelenti, melyet kiegészít a bv. bíró és az alapvető jogok biztosának tevékenysége. Az emberi jogok védelme és a fogvatartottakkal való bánásmód kiemelt jelentőséget élveznek az ügyészi vizsgálatok során.

A jogállamiság érvényre juttatásának egyik legjelentősebb kérdése, hogy a törvényességi felügyeletet ellátó szerv – az ügyész – rendelkezik-e a megfelelő jogosultságokkal, hogy érdemi munkát végezhesen. Azon túlmenően, hogy a jogszabályok széles körben biztosítják az ügyész számára a bv. rendszer vizsgálatához szükséges jogköröket, a részletes belső normák és szakági előírások, útmutatások további garanciaként szolgálnak a fogvatartottak számára, hi-

szén a törvényi szabályozásnál szigorúbb követelményeket és gyakoribb vizsgálatokat írnak elő. Ennek célja, hogy a jogsértések a lehető legrövidebb időintervallumon belül az ügyész tudomására jussanak, hiszen ilyen módon azok orvoslására is hamarabb került sor. Belovics Ervin is kiemelte, hogy a személyesszabadság-korlátozással járó kényszerintézkedések tekintetében megvalósuló törvénytörések, illetve mulasztások megszüntetése egy jogállamban azonnali (ügyészi) intézkedést igényelnek.⁸²

Az egyes szankciók törvényességi vizsgálatának minimum gyakoriságát a módosított 20/2014. (XII. 23.) LÜ utasítás szabályozza, melyeket az alábbi táblázat foglal össze:

További fontos tényező, hogy az ügyész kellő eszközzel rendelkezik a jogkörében időszerte lefolytatott vizsgálatok által megállapított jogsértések tényleges orvoslása végett. A hatályos jogszabályok alapján az ügyész a jogsértések megszüntetéséhez a következő érdemi eszközökkel élhet: rendelkezés, felhívás, illetve eljárás kezdeményezése a hatáskörrel és illetékességgel rendelkező hatóságnál.

A fenti eszközök alkalmazhatósága a jogsértések súlyosági fokától függ. Felhívással fordul az ügyész az illetékes

vezetőhöz, amennyiben törvénytörő gyakorlatot vagy mulasztásban megnyilvánuló törvénytörést tapasztal.⁸³ Rendelkezéssel él az ügyész azokban az esetekben, mikor jogszabálytörést észlel, de az Ütv. alapján nincs helye felhívásnak.⁸⁴ Amennyiben szabálysértés vagy büncselekmény gyanúját keltő tevékenységet észlel, az ügyésznek köteles-

A Márianosztrai Fegyház és Börtön udvara⁸⁸

sége a hatáskörrel és illetékességgel rendelkező hatóságnál kezdeményezni a megfelelő eljárást. Ez a jogkör bizonyos esetekben magában foglalja a fegyelmi eljárás és a kártérítési eljárás kezdeményezését is.⁸⁵

További fontos jogkör, hogy az ügyész azonnal szabadon bocsáthat (és köteles is szabadon bocsátani) bárkit, akit törvényes határozat nélkül vagy a határozatban megjelölt időpontot túl tartanak fogva.⁸⁶ A megszüntetésre irányuló ügyészi fellépés számos országban jelen van, létjogosultsága az emberi jogok védelmén alapul.⁸⁷

5. Összegzés

A büntetés-végrehajtási jog és az azt övező kontrollrendszer jelentős változásokon ment keresztül, mire elérte a hatályos állapotokat. Az ügyészi jogkörök korszakonként jelentősen eltértek. Az ügyésznek belső normái számos alkalommal előzték meg az adott időszak törvényhozását. Ebből következik, hogy az ügyészségnek a bv. törvényességében betöltött szerepe a jogalkalmazáson túlmenően a jogalkotás területén is ak-

Szankció típusa	Vizsgálat gyakorisága (min.)
Kényszerintézkedések	
kitoloncolás	havonta 2x
őrizet	
letartóztatás	
előzetes kényszergyógykezelés	
idegenrendészeti eljárásban elrendelt és menekültügyi őrizet	
Büntetések	
szabadságvesztés	végrehajtás törvényessége: havonta 1x, bánásmód törvényessége: havonta 2x
elzárás	havonta 1x
közérdekű munka	négyévente 1x
pénzbüntetés helyébe lépő szabadságvesztés	négyévente 1x
Mellékbüntetések (járművezetéstől, közügyektől, foglalkozástól, sportrendezvények látogatásától való eltiltás, kitiltás, kiutasítás)	négyévente 1x
Intézkedések	
jóvátételi munka	négyévente 1x
kényszergyógykezelés	havonta 1x
elkobzás, vagyonekobzás	négyévente 1x
javítóintézeti nevelés	havonta 2x
(feltételes szabadság vagy ideiglenes elbocsátás mellé elrendelt) pártfogó felügyelet	évente 1x szűrőpróbaszerűen
szabálysértési és rendbíróság helyébe lépő elzárás	havonta 1x

Az egyes büntetőjogi szankciók ügyész általi törvényességi vizsgálatának időbeli követelményei a 20/2014. (XII. 23.) LÜ utasítás alapján (szerző)

tívan megmutatkozik, számottevő jogfejlesztő funkcióval bír.

A jogállamiság leginkább olyan folyamatként írható le, mely az adott kor társadalmá által felértékelt követelményektől és érdekektől átitatva juttatja érvényre a közösség akaratát. Számos tanulmányban olvashatjuk, hogy az elmúlt évtizedekben „az emberi jogok felértékelődtek”, illetve „megnövekedett az emberi jogok jelentősége”. Amennyiben nem a hazai példát nézzük, látható, hogy a jogállamiság tartalma folyamatosan bővült, az ún. „jogállamokban” is időről időre továbbfejlődött. A jogállamiság fejlődését szorososan követi a büntetés-végrehajtás, mely folyamatosan alkalmazkodik az újonnan előtérbe került irányzatokhoz.⁸⁹ A bv. jogot, ahogy Vókó professzor úr is megfogalmazta, a jogállamiság elemei fejlesztik, emellett ugyancsak kiemeli a társadalmi gyakorlat újabb és újabb követelményeit.⁹⁰ A büntetés-végrehajtás és a bv. ügyészi tevékenység vizsgálata – mivel mindig egy adott időpontban fennálló hely-

zetéről kapunk képet⁹¹ – nem eredményezheti annak általános érvénnyel történő jogállamisá vá vagy nem jogállamisá nyilvánítását. Léteznek örök érvényű megállapítások, melyeknek mindenkor meg kell felelni, ugyanakkor a társadalmi viszonyok változásai által felállított új kihívások, új közösségi érdekek ugyanolyan jelentőséggel bírnak a jogállamisá vizsgálatakor. A büntetés-végrehajtásnak és az azt övező garanciarendszernek, azon belül az ügyészségnek mint kulcsfontosságú szereplőnek, ezeket a változásokat tiszteletben kell tartania, és meg kell tennie mindent annak érdekében, hogy az adott pillanatban, az általa kifejtett tevékenységben tükröződjön vissza a közakarát.

A fentiekkel összhangban, ha az ügyészségnek a jogállamisáiban betöltött szerepét keressük, Polt Péter megfogalmazása tekinthető alaptételnek, miszerint: „az ügyészség a XXI. században Magyarországon nem a törvényesség öre, hanem a közérdek védelmezője a törvények uralmának biztosítása révén.”⁹²

GÁSPÁR, ZSOLT

Die Geschichte der staatsanwaltschaftlichen Legalitätsaufsicht über die Strafvollstreckung im Lichte des Rechtsstaatsprinzips

(Zusammenfassung)

Die meisten Menschen verbinden den Beruf des Staatsanwalts nur mit der Strafverfolgungstätigkeit, manchmal mit der Versorgung der Ermittlungsaufsicht, aber seine entscheidende Rolle im Strafvollstreckungssystem findet wenige Beachtung. Obwohl die einzigen Länder verschiedene Kräfte ihren Staatsanwaltschaften im Zusammenhang mit der Strafvollstreckung verleihen, ist die Staatsanwaltschaft das Schlüsselement des umfangreichen Garantiesystems der Strafvollstreckung in unserem Land, sie spielt ja eine bedeutende Rolle mit ihren umfangreichen

Genehmigungen und Mitteln im Interesse des Schutzes der Menschenrechte und der Erhaltung des Rechtsstaatsprinzips. Die Organisation hat sich in ihrer jahrhundertalten Geschichte in diesem Gebiet bedeutend weiterentwickelt, wodurch die Staatsanwaltschaft mit ihren inneren Maßstäben der damaligen Gesetzgebung unzählige Male vorausgegangen ist. In der Dissertation wird dieser Entwicklungsprozess untersucht, besonders die inländischen und ausländischen Rechtsquellen, die für die Verwirklichung des Rechtsstaatsprinzips relevant sind.

Jegyzetek

- VÓKÓ György: A büntetés-végrehajtási jog szerepe a jogállamban. *Börtönügyi Szemle*, 2014. 1. sz. 1. p.
- Uo. 5. p.
- POLT Péter – VÓKÓ György: Az ügyészek és a büntetés-végrehajtási hatóságok közötti kapcsolatok Európában. *Börtönügyi Szemle*, 2012. 1. sz. 2. p.
- Az alapvető jogok biztosának a büntetés-végrehajtásban betöltött szerepével kapcsolatosan említést érdemel a Nemzeti Megelőző Mechanizmus, melynek feladatait a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés elleni ENSZ egyezmény fakultatív jegyzőkönyvének (OPCAT) 3. cikke alapján az alapvető jogok biztosá látja el. A Nemzeti Megelőző Mechanizmusról lásd részletesebben LUKÁCS Krisztina: A jogállami szabadságvesztés végrehajtás legújabb biztosítéka – gondolatok a Nemzeti Megelőző Mechanizmusról. *Börtönügyi Szemle*, 2018. 4. sz. 65–75. p.
- LAJTÁR István: A büntetés-végrehajtás feletti kontroll modelljei. *Börtönügyi Szemle*, 2014. 1. sz. 9. p.
- VARGA-KORITÁR György: A büntetés-végrehajtás ügyészi törvényességi felügyelete és jogvédelme. *Börtönügyi Szemle*, 2019. 3. sz. 62–63. p.

- HAVASI Sára: Az alapvető jogok biztosá és az ügyészség szerepe és kapcsolata a büntetés-végrehajtás garancia- és kontrollrendszerében. *KRE-DIT* 2020. 2. sz. <https://tinyurl.hu/mrx0>.
- Urbán Tamás felvétele (1986). <https://fortepan.hu/hu/photos/?id=126025>.
- NÁNÁSI László: Az ügyészi funkció a rendi kori Magyarországon. *Pro Publico Bono – Magyar Közigazgatás*, 2017. 4. sz. 227. p.
- SZENDREI Géza: Az ügyészi szervezet gyökerei. In HORÁNYI Miklós (szerk.): *Fejezetek az ügyészség 130 éves történelméből*. Budapest, 2002. Legfőbb Ügyészség, 15. p.
- NÁNÁSI László: Ügyészek a rendi Magyarországon. *Jogtörténelmi Szemle*, 2009. 3. sz. 38. p.
- NÁNÁSI 2017. 230. p.
- NÁNÁSI László: Az ausztriai birodalmi államügyészség Magyarországon 1849–1861-ben. *Pro Publico Bono – Magyar Közigazgatás*, 2018. 1. sz. 123. p.
- Uo. 132. p.
- NÁNÁSI László: Az abszolutizmus államügyészsége Magyarországon 1854–1861. *Jogtörténelmi Szemle*, 2006. 2. sz. 67. p.
- A korszak kiemelkedő alakja volt Kozma Sándor, az újonnan megszervezett államügyészség országos vezetője, akinek nevéhez jelentős

- érdemek fűződnek a büntetés-végrehajtási rendszer javításával kapcsolatban, illetve a kiszabadult rabok támogatásának megszervezésében. Munkája során aktívan fellépett a csendőrség túlkapásai ellen, továbbá az Országos Rabsegélyező Egyesület megalapítása is hozzá fűződik. Lásd <https://intezet.nori.gov.hu/nemzeti-sirkert/budapest/fiumei-uti-temeto/kozma-sandor-leveldi/>.
- 17 NÁNÁSI László: A magyar királyi ügyészség. In HORÁNYI (szerk.) 2002. 39–40. p.
- 18 1871. évi XXXIII. törvénycikk a királyi ügyészségről, 17. § f) pont
- 19 Uo. 25. §
- 20 Uo. 27. § d) pont
- 21 Uo. 27. § e) pont
- 22 A magy. kir. igazságügyminiszternek 1874-ik évi februárhó 18-án 696. szám alatt kelt szabályrendelete a kir. első folyamodású bíróságok fogházainak és börtöneinek kezelése és az azokban letartóztatottak irányában követendő bánásmód tárgyában. Budapest, 1874 (Szabályrendelet).
- 23 Uo. 58. §.
- 24 Uo. 61. §.
- 25 Uo. 60. §.
- 26 Uo. 68. §.
- 27 Uo. 69. §.
- 28 Uo. 80. §.
- 29 Uo. 82. §.
- 30 Uo. 118. §.
- 31 Uo. 140. §.
- 32 Uo. 142. §.
- 33 Uo. 171. §.
- 34 Uo. 175. §.
- 35 Uo. 183. §.
- 36 1949. évi XX. törvény 42. § (1) bekezdés.
- 37 LÉVAI Tibor (szerk.): *A szocialista ügyészi szervezet fejlődése a Magyar Népköztársaságban*. Budapest, 1978. Legfőbb Ügyészség, 103. p.
- 38 Uo. 103–104. p.
- 39 Ilyen volt például az egyes jogoktól eltiltás, a foglalkozástól eltiltás, a kiutasítás és a kitiltás szabályait rendező 3/1959. BM–IM–Legf.Ü.sz. együttes utasítás, az elkobzás, illetve a lefoglalt és elkobzott dolgok kezeléséről és értékesítéséről szóló 14/1957. (XII. 5.) I. M. sz. rendelet, továbbá a szabadságvesztés végrehajtásáról szóló 8/1959. BM. sz. utasítás.
- 40 LÉVAI 1978. 106. p.
- 41 1972. évi I. törvény 51. § (2) bekezdés.
- 42 Uo. 51. § (3) bekezdés.
- 43 LÉVAI 1978. 113. p.
- 44 Uo. 116. p.
- 45 Uo.
- 46 12/1979. Legf.Ü.sz. utasítás 2. § e) pont.
- 47 1978. évi IV. törvény a Büntető Törvénykönyvről.
- 48 12/1979. Legf.Ü.sz. utasítás 23. §.
- 49 Uo. 25. §.
- 50 ZINNER Tibor: Az ügyészség története 1945–1989, különös tekintettel a Legfőbb Ügyészségre. In HORÁNYI (szerk.) 2002. 126–127. p.
- 51 LAJTÁR István: Törvényességi felügyelet és jogvédelem. *Börtönügyi Szemle*, 2001. 4. sz. 59. p.
- 52 Uo. 62. p.
- 53 1993. évi XXXII. törvény a büntetések és az intézkedések végrehajtásáról szóló 1979. évi 11. törvényerejű rendelet módosításáról.
- 54 1997. évi LXX. törvény a Magyar Köztársaság ügyészségéről szóló 1972. évi V. törvény módosításáról, 11. §.
- 55 2001. évi XXXI. törvény a Magyar Köztársaság ügyészségéről szóló 1972. évi V. törvény, az ügyészségi szolgálati viszonyról és az ügyészségi adatkezelésről szóló 1994. évi LXXX. törvény, valamint egyéb törvények módosításáról.
- 56 VÉGH Marianna: Az ügyész szerepe a büntetés-végrehajtásban a jogi szabályozás tükrében. In DEÁK Ferenc – PALLO József (szerk.): *Börtönügyi kaleidoszkóp. Ünnepi kötet Dr. Lőrincz József 70. születésnapja tiszteletére*. Budapest, 2014. Büntetés-végrehajtás Tudományos Tanácsa, 230. p.
- 57 2010. évi CXXXV. törvény egyes migrációs tárgyú törvények jogharmonizációs célú módosításáról.
- 58 Urbán Tamás felvétele (1986). <https://fortepan.hu/hu/photos/?id=126024>.
- 59 Habár a Nyilatkozatot az ENSZ közgyűlése 1948-ban elfogadta, hazánkban csak az jóval később lépett hatályba az implementáló jogszabály, az 1993. évi XXXI. törvény az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt Egyezmény és az ahhoz tartozó nyolc kiegészítő jegyzőkönyv kihirdetéséről.
- 60 Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata, 3. cikk.
- 61 Uo. 5. cikk.
- 62 Uo. 7. cikk.
- 63 Uo. 9. cikk.
- 64 1976. évi 8. törvényerejű rendelet az Egyesült Nemzetek Közgyűlése XXI. ülészakán, 1966. december 16-án elfogadott Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya kihirdetéséről.
- 65 <https://tinyurl.hu/5dol>.
- 66 LAJTÁR 2001. 62. p.
- 67 Uo.
- 68 2001. évi XXXI. törvény a Magyar Köztársaság ügyészségéről szóló 1972. évi V. törvény, az ügyészi szolgálati viszonyról és az ügyészségi adatkezelésről szóló 1994. évi LXXX. törvény, valamint egyéb törvények módosításáról
- 69 LAJTÁR 2001. 63. p.
- 70 2011. évi CLXIII. törvény az ügyészségről.
- 71 Ütv. 2. § (1) bekezdés g) pont.
- 72 Uo. 22. § (1) bekezdés.
- 73 2013. évi CCXL. törvény a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról
- 74 POLT Péter – LAJTÁR István: Ügyészi kontroll a büntetés-végrehajtás törvényessége felett. In *Büntetés-végrehajtás. Az igazság védelmében. Tanulmánykötet*. Budapest, 2019. BVOP, 17. p.
- 75 Uo. 17–18. p.
- 76 20/2014. (XII. 23.) LÜ utasítás a büntetés-végrehajtási törvényességi felügyeleti és jogvédelmi ügyészi tevékenységről.
- 77 13/2018. (VI. 29.) LÜ utasítás az egyes legfőbb ügyészi utasításoknak a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény hatálybalépésével összefüggő módosításáról.
- 78 2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról.
- 79 A hatalommegosztás hatékonyságával kapcsolatban – különösen a koronavírus-járvány okán – felmerült aggályokról lásd részletesebben KŐHALMI László: A jogállami büntetőjog és büntetőeljárás rögzös útjai. In MADAI Sándor – PALLAGI Anikó – POLT Péter (szerk.): *Sic itur ad astra: Ünnepi kötet a 70 éves Blaskó Béla tiszteletére*. Budapest, 2020. Ludovika Egyetemi Kiadó, 305–313. p.
- 80 TÓTH J. Zoltán: A jogállamiság tartalma. *Jogtudományi Közöny*, 2019. 5. sz. 197–212. p.
- 81 POLT Péter: Az ügyészség a jogállamban. In HORÁNYI (szerk.) 2002. 153. p.
- 82 BELOVICS Ervin: A büntetés-végrehajtás ügyészi törvényességi felügyeletének szerepéről. *Börtönügyi Szemle*, 2008. 1. sz. 1. p.
- 83 Ütv. 22. § (4) bekezdés.
- 84 20/2014. (XII. 23.) LÜ utasítás 38. § (1) bekezdés.
- 85 Uo. 40. § (1) és (2) bekezdés.
- 86 Ütv. 22. § (3) bekezdés.
- 87 POLT – VÓKÓ 2012. 4. p.
- 88 Urbán Tamás felvétele (1987). <https://fortepan.hu/hu/photos/?id=124680>.
- 89 A büntetés-végrehajtási jog mellett értelemszerűen a büntetőjognak és a büntető eljárásjognak is követnie kell a jogállamiság követelményeit. A jogállami büntetőeljárásról lásd részletesebben KŐHALMI László: Szubjektív gondolatfoslányok a jogállami büntetőeljárásról. *Miskolci Jogi Szemle*, 2019. 2. különszám 2. kötet 58–67. p.
- 90 VÓKÓ György: Gondolatok a büntetés-végrehajtási jog szerepéről. *Magyar Tudomány*, 2020. 5. sz. 655. p. DOI: <https://doi.org/10.1556/2065.181.2020.5.7>.
- 91 VÓKÓ 2014. 7. p.
- 92 POLT 2002. 155. p.